

виоре на дні моря поле», але, на превеликий жаль: «А за її ката довелось пролити кров добру, не чорну. Довелось запити з московської чаші московську отруту!» [1].

Т. Шевченко постає як пророк і в інших своїх поезіях. Нормальне життя народу неможливо без свободи, яку в нас намагаються забрати, як багато горя принесла ця війна: рабство, окупація, неволя, втрата рідних людей, домівок... Автор наголошує на цінності свободи у «Заповіті», закликає людей до боротьби за незалежність: «Кайдани порвіте і вражою злою кров'ю волю окропіте». Митець націлює народ на мужню і сильну боротьбу, адже впевнений, що наша нація обов'язково вистоїть: «Борітеся – поборете!» [1]. Саме тоді й настане велика перемога й світле майбутнє для нас. Багато людей, можливо, свідомо або несвідомо, відвертаються від негативних аспектів реальності, не хочуть бачити правди через свою безпорадність або страх. Водночас, із цими словами виражається й розчарування в тому, що справедливість і правда порушуються, а люди замість того, щоб захищати ці цінності, обирають, як зазначив Кобзар, кайдани під впливом інших мотивів, які можуть бути пов'язані зі страхом або користю. Ці слова можуть спонукати до роздумів щодо нагальної потреби боротьби за правду та справедливість в суспільстві й про активну участь кожного з нас в цій боротьбі: «І ніхто не бачить, І не бачить, і не знає / – Оглухли, не чують; / Кайданами міняються, / Правдою торгують» [1].

Отже, Т. Г. Шевченко залишив для нас величезну літературну спадщину, що є джерелом натхнення, сили та волі для боротьби за незалежну Україну.

1. Бібліотека віршів. Тарас Шевченко – повна збірка віршів Кобзаря. URL : <https://library-poems.com/virshi/taras-shevchenko/>.

УДК 159.923.2

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/710-712

Катерина САХАРОВА

старший викладач кафедри
психології та педагогіки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор філософії

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДІ ЯК ЧИННИК ПОКРАЩЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Фізичне виживання України неможливе без загального усвідомлення громадянами своєї національної ідентичності. Відчуття цієї ідентичності через мову, традиції, цінності безпосередньо позначається на житті кожної людини. Спільнота патріотів, які пройшли таке самовизначення, є необхідним фундаментом для формування сильної нації та міцної держави.

Особливого значення зазначене питання набуває для сфери національної безпеки і оборони, адже утвердження української національної ідентичності громадян як одної з визначальних засад держави значно посилює її у здатності протистояти внутрішнім і зовнішнім безпековим загрозам [1].

Виявляється доцільним звернутися до зарубіжного досвіду формування національної ідентичності.

Ще у ХХ столітті на основі перетворень, що відбуваються в політичній, економічній та соціальній сферах, а також існуючих освітніх рішень, у низці країн Європейського Союзу викристалізувалися системні рішення для оборонної освіти молоді. Оборонна освіта, визначена Казимиром Жегналеком (2005), як процес, що включає всі дії вчителів (інструкторів, командирів) та учнів (студентів, солдатів, слухачів, службовців), які ведуть до оволодіння останніми певної галузі оборонних знань та набуття практичних навичок і навичок у цій галузі як розвиток у них навичок, інтересів, установок, переконань і думок, пов'язаних з широко визначеним захистом [2]. Цей процес був ініційований у зв'язку з необхідністю підготовки якомога ширшого кола соціальних груп до потенційних дій у ситуаціях збройного конфлікту. Ця потреба була не тільки прагматичною. Згідно з аксіомою,

що діє в суспільствах багатьох країн, захист суверенітету є не лише функцією армії та інших силових структур, це також обов'язок усіх громадян країни (Задорожна, 2018) [3].

Часто стверджується, що обов'язкова військова служба є соціальним інтегратором [4]. Однак вигоди для оборони, які випливають із соціального капіталу, не піддаються сумніву [5]. Тому функціонування військового середовища в рівновазі з цивільним середовищем є дуже важливим. Прикладом такої акції є військова освіта молоді, що відбувається в багатьох країнах Європейського Союзу.

Метою оборонної освіти для молоді є передача базових знань, навичок і ставлення до оборони. Варто зазначити, що формування прооборонної свідомості набуло ще більшого значення під час російсько-української війни, що є одним із найбільших викликів, що стоять перед людством сьогодні. Використання наявного оборонного потенціалу цивільного населення для невійськових зусиль у державному захисті та розвитку практично нічого не коштує [5]. Це особливо важливо після широкомасштабної рецесії та фінансового краху. Тим більше, що з моменту поступового розморожування глобальних економік попит на багато послуг не повернувся до допандемічного рівня. Використання оборонного потенціалу для освіти старшокласників важлива ще й з огляду на те, що війна сколихнула підвищення правових умов для безпеки населення багатьох демократичних країн, від'ємний приріст населення, а також численні проблеми, пов'язані з онлайн-освітою, від соціальної ізоляції, пов'язаної з відсутністю належного комп'ютерного обладнання, до труднощі, пов'язані з перевіркою результатів навчання [6].

Патріотичні та просоціальні цінності, прищеплені військовій освіті, освітній зміст освіти прооборонного характеру, а також пізнавальні та утилітарні цілі цієї освіти в багатьох європейських країнах, а також відсутність академічних досліджень з цього предмету зумовлюють ідею, яка полягає в аналізі оборонної освіти молоді в системних рішеннях країн Європейського Союзу та України. Для досягнення цієї мети описано системні рішення у сфері військової освіти в тих країнах ЄС, де до цього виду освіти підійшли системно, зокрема, в Швеції.

Швеція, під егідою Шведської домашньої гвардії (Hemvärnet), молодіжної організації працює у сфері оборонної освіти, роботи з молоддю. Напрямок діяльності Молодіжної організації охоплює всю країну. Заходи орієнтовані на дівчат і хлопців у віці від 15 до 20 років. Основне призначення заходів полягає в тому, щоб передавати оборонні знання та інформацію про Збройні Сили, таким чином забезпечуючи прооборонну освіту та розважальні заходи. Навчальна діяльність в основному ведеться Домашньою гвардією (Домашня гвардія), але в деяких частин країни, а також іншими добровольчими оборонними організаціями, такими як Шведська асоціація військової освіти і Добровольці Повітряних Сил [7].

Шведська асоціація військової освіти це шведська Федерація добровільної військової освіти та підготовки. Це загальнонаціональна волонтерська оборонна організація, метою якої є зміцнення тотальної оборони шляхом підвищення здатності окремих осіб і суспільства справлятися з цивільними та військовими кризами. Організація відстоює цінності демократії, справедливості, свободи та миру [8]. Добровольці Повітряних Сил, з іншого боку, є Асоціацією добровольців ВПС. Організація пропонує кваліфіковану військову підготовку для юнаків та дівчат віком до 15 років. Акцент тут робиться на волонтерській роботі для захисту національної безпеки.

Молодіжна організація Ungdomsverksamhet діє на основі внутрішніх положень Збройних Сил Швеції (на наступних принципах:

- Молоді люди (дівчата та юнаки) віком від 15 років можуть брати участь у
- молодіжних заходах;
- молоді люди віком від 15 до 18 років можуть брати участь в організації лише з дозволу батьків або законного опікуна;
- Після вступу до організації член організації отримує календар, в якому відображаються всі заплановані заходи та прогрес в організації до 20 років (участь у молодіжній організації дозволена лише до 20 років);
- навчання в організації проводиться на курсах вихідного дня, а також у літніх і зимових таборах;
- У стрілецькій підготовці молодь віком до 17 років навчається (стрільбі) з пневматичною зброєю (змагання зі стрільби з пневматичною зброєю досить популярні), а після досягнення 17-річного віку дозволяється тренуватися з автоматичною зброєю;
- Військова підготовка, що проводиться в рамках організації Ungdomsverksamhet,

зосереджена на військових видах спорту (подолання смуг перешкод; спортивне орієнтування, яке досить популярне в скандинавських країнах; метання гранат), безпеці під час тренувань, принципах першої Допомоги та елементарні правила виживання, фітнес-походи переважно в гори, а також досить популярні спортивно-оборонні змагання, в яких також беруть участь члени молодіжних організацій з Норвегії та Фінляндії. Бойова підготовка проводиться для тих, кому виповнилося 18 років;

– молоді люди в Унгдомсверksamхеті мають право носити уніформу, переважно запозичену у Збройних Сил, без будь-яких військових знаків розрізнення, на грудях яких зліва може бути нашито їх ім'я та функція; праворуч – жовта нашивка зі словом «молодь» («UNGDOM»); прапор Швеції на лівому рукаві та загальна (тактична) нашивка Ungdomsverksamhet;

– молодь у Заходах для молоді не можуть брати участь у Національній гвардії та не можуть бути найняті для участі в будь-яких збройних діях [9].

Незважаючи на те, що в організації Ungdomsverksamhet відсутня система рангів, її члени можуть розвиватися за допомогою системи підготовки – від базової до командної. Тут варто зазначити, що доступні чотири однорічні навчальні блоки:

- Базовий курс (Грундкурси - ГК);
- Поглиблений курс;
- Курс лідерства 1 (Ledarskapskurs 1 – LK1);
- Курс лідерства 2 (Курс лідерства 2 – LK2).

Після чотирьох років роботи в організації у віці 19–20 років курсант може отримати залік за навчання, яке вважається нарівні з вісімдесятьма днями базової військової підготовки в Викликану шведську домашню гвардію Базова військова підготовка. Вони також можуть отримати Залік базової командної підготовки. Ці рішення пропонуються в оборонній освіті Кількість учнів старших класів у Швеції призвела до збільшення кількості молоді зацікавлені [7].

Аналогічну систему можна запровадити в Україні, для виховання патріотів, здатних захистити свою державу перед обличчям безжального ворога.

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» від 19.11.2021 № 6341. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/GI06469A?an=3>

2. Żegnalek, K. (2005). *Dydaktyka ogólna*. Warsaw: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP.

3. Zadorozna, M. (2018). Types of security education in Poland. Selected examples. *Security & Defence Quarterly*. 4(21), pp. 124–136. doi: 10.5604/01.3001.0012.6499.

4. Connor, J., Andrews, D.J., Noack-Lundberg, K. and Wadham, B. (2021). Military loyalty as moral emotion. *Armed Forces & Society*, 3(47), pp. 530–550. doi: 10.1177/0095327X19880248.

5. Urych, I. (2020). On security education in Poland. The essence and content of the subject of education. *Safety & Defense*. 5(2). pp. 22–27. doi: 10.37105/sd.52.

6. Śląski, P., Grzelak, M. and Rykała, M. (2020). Higher education – Related problems during Covid-19 pandemic. *European Research Studies Journal*, XXIII (Special Issue 3), pp. 167–186. doi: 10.35808/ersj/1860.

7. Matyasik, G. and Wachowicz, K. (2011) Szwecja stawia na Hemvarnet (Gwardię Krajową). *Obrona Narodowa. Ruch na Rzecz Obrony Terytorialnej*. 23 July. URL : <https://obronanarodowa.pl/2011/07/23/szwecja-sta-wia-na-hemvarnet-gwardia-krajowa/>

8. *Startsida* (no date) Försvarsutbildarna. URL : <https://www.forsvarsutbildarna.se/>

9. *Ungdomsverksamhet* (no date) Hemvärnet. URL : <https://www.frivilligutbildning.se/ungdomsverksamhet/>